

te; quia nominatus fuisti in timore Dei, et internum cordis tui plenum est fraude.»

Ex dictis liquet principium, radicem et quasi rationem a priori omnium quæ hoc capite dicta sunt, esse augustam præstantiam, sanctitatem, et majestatem Sapientiæ primæ et increa-

tæ, quæ est ipsa deitas, ipseque Deus. Quia enim Deus summe sapiens, summe sanctus, summe potens et immensus, quæperversum est; hinc omni timore, amore, cultu, reverentia dignissimus est: quæ deinde ipse sapientiæ creatæ suo modo communicat, sed limitate.

CAPUT SECUNDUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Cap. 1. Siracides sapientiæ encomia celebravit, ut ea omnibus commendaret, modumque eam acquirendi præscripsit, scilicet, justitiam et custodiam legis. Nunc ejus dogmata et præcepta tradit, et sigillatim percontat. Primum ergo hoc cap. tradet dicens: « Fili, accedens ad servitum Dei, sta in justitia et timore, et præpara animam tuam ad tentationem. » Hic itaque locus illustris est de tentatione, cujus et remedia assignat. Primum est præservativum, scilicet, eam expectare et ad eam se præparare, vers. 1. Secundum, humilitate et deprimere cor suum, vers. 2. Tertium est sapientiæ: « Sustine, » ait vers. 2. Quartum est, audire consilia sapientum, vers. 2. Quintum, non trepidare, vel nutare; sed esse firmum et constantem: « Ne festines in tempore obductionis, » ait vers. 2. Sextum est, jungere se Deo, illique firmiter adherere, vers. 3. Septimum est, resignare se in voluntatem Dei: « Omne, » ait vers. 4, quod tibi applicitum fuerit, accipe et in dolore sustine. » Octavum est, firma in Deum fiducia: « Crede Deo, » ait vers. 6, et recuperabit te: et dirige viam tuam, et spera in illum. » Nonum est, constans Dei timor et amor: « Serva timorem illius, et in illo veterasce, » ait vers. 6, usque ad finem capituli eundem commendat, estque parænesis et adhortatio ad spem, timorem, cultum et amorem Dei.

1. Fili, accedens ad servitum Dei, sta in justitia et timore; et prepara animam tuam ad tentationem. 2. Deprime cor tuum, et sustine: inclina aurem tuam, et suscipe verba intellectus; et ne festines in tempore obductionis. 3. Sustine sustentationes Dei: conjungere Deo, et sustine, ut crescat in novissimo vita tua. 4. Omne, quod tibi applicitum fuerit, accipe: et in dolore sustine, et in humilitate tua patientiam habe. 5. Quoniam in igne probatur aurum et argentum, homines vero receptibiles in camino humiliationis. 6. Crede Deo, et recuperabit te: et dirige viam tuam, et spera in illum. Serva timorem illius, et in illo veterasce. 7. Metuentes Dominum, sustinete misericordiam ejus, et non deflectatis ab illo, ne cadatis. 8. Qui timetis Dominum, credite illi: et non evacuabitur merces vestra. 9. Qui timetis Dominum, sperate in illum: et in oblectationem veniet vobis misericordia. 10. Qui timetis Dominum, diligite illum, et illuminabuntur corda vestra. 11. Respiciete, filii, nationes hominum: et scitote quia nullus speravit in Domino, et confusus est. 12. Quis enim permansit in mandatis ejus, et derelictus est? aut quis invocavit eum, et despexit illum? 13. Quoniam pius et misericors est Deus, et remittet in die tribulationis peccata: et protector est omnibus exquirentibus se in veritate. 14. Væ duplici corde, et labiis scelestis, et manibus malefacientibus, et peccatori terram ingredienti duabus viis! 15. Væ dissolutis corde, qui non credunt Deo, et ideo non proteguntur ab eo! 16. Væ his qui perdiderunt sustentationem, et qui dereliquerunt vias rectas, et diverterunt in vias pravas! 17. Et quid facient, cum inspicere cæperit Dominus. 18. Qui timent Dominum, non erunt incredibiles verbo illius: et qui diligunt illum, conservabunt viam illius. 19. Qui timent Dominum, inquirent quæ beneplacita sunt ei: et qui diligunt eum, replebuntur rege ipsius. 20. Qui timent Dominum, præparabunt corda sua,

et in conspectu illius sanctificabunt animas suas. 21. Qui timent Dominum, custodiunt mandata illius, et patientiam habebunt usque ad inspectionem illius, 22. dicentes: Si penitentiam non egerimus, incidemus in manus Domini, et non in manus hominum. 23. Secundum enim magnitudinem ipsius, sic et misericordia illius cum ipso est.

PRIMA PARS CAPITIS.

1. FILII, ACCEDENS AD SERVITUM DEI, STA IN JUSTITIA ET TIMORE, ET PRÆPARA ANIMAM TUAM AD TENTATIONEM. — Arabicus: « O fili mi, si adhæsis timori Dei, commuta animæ tuæ omne malum; Syrus: « Fili, si accedes ad timorem Dei, exposuisti animam tuam omni tentationi. Adhære illi (timori Dei), et ne dimittas eum, ut sapiens fias in viis tuis; » Tigurina: « Fili, cultum Dei aggressurus, fac in justitia sollicitè persistas, et animum tuum parè adversus tentationem. »

Siracides, lans sapientiæ dogmata et præcepta, sequitur ordinem Decalogi et naturæ; unde incipit a Deo Deique cultu. Primum ergo hoc est ejus dogma et præceptum, sed trimembre. Tres enim continet partes, et tria præcepta; primum: « Accede ad servitum Dei, » servi Deo; secundum: « Sta in justitia et timore; » tertium: « Præpara animam tuam ad tentationem. » Pari modo sapientes Ethici, tam sacri, quam profani, suam Ethicam ordiuntur a Deo, Deique religione. Unde S. Isidorus, II. *Sentent.* cap. 1: « Primum, inquit, sapientiæ studium est quærere Deum, deinde honestatem vitæ cum innocentie opere. » Servitus Dei non est vilis et coacta servorum, sed nobilis (servire enim Deo, regnare est) et religiosa Dei cultorum, puta, Dei cultus et religio. Hæc enim passim in Script. præsertim in Levitico et Numeris vocatur אבודה *aboda*, id est, servitus, cultura, ministerium. Ibi enim officia, ritus et cæremonie Levitarum in tabernaculo vocantur *aboda*.

Porro occasio hæc scribendi Siracidi fuit, quod sub hoc tempus Judæi graviter afflicti fuerint a Ptolemæo Lagi, qui Alexandro Magno in regno Ægypti successit. Hic enim dolo cepit Jerosolyam, Judæos acerbe et inclementer tractavit, multos captivos in Ægyptum traduxit, ibique eos sedes figere jussit. Unde ei succedens Ptolemæus Philadelphus, in gratiam Eleazari et Septuaginta Interpretum, centum viginti millia Judæorum manumisit, et ex Ægypto in Judæam remisit, uti narrat Josephus, lib. XII *Antiq.* cap. 1 et II. Hæc ergo gravis fuit Judæorum tentatio, ob quam nonnulli a judaismo ad gentilismum transierunt. Unde videtur sub hoc tempus, ad eos in Dei servitute et religione confirmandos, hæc scripsisse Siracides. Accessit et alia tentatio Samaritarum schismaticorum de qua dicam vers. 14.

Præclare S. Irenæus tract. *de Patientia*: « Qui Deo placere cupit, ait, ejusque heres per fidem evadere, ut et ipse filius Dei appelletur, et Spiritu Sancto genitus, ante omnia longanimitatem ap-

prehendens ac patientiam, debet fortiter obvias quasque sufferre tribulationes, angustias, atque necessitates, sive corporales morbos ac passiones, sive impropria atque injurias ab hominibus, sive etiam diversas invisibiles anxietates, quæ a spiritibus malignis inferuntur animæ. »

STA IN JUSTITIA ET TIMORE. — Hæc verba desunt in Græcis modernis; sed ea legit S. Augustinus in *Speculo*, et Cyprianus tract. *De Mortalitate*. Unde patet olim ea fuisse in Græco, et Interpretem nostrum esse pervetustum, qui pleniora habuerit exemplaria Græca, quam modo sint. Per justitiam intellige observationem mandatorum Dei: hanc enim exigit Dei servitus, imo in hac consistit, ut dixi cap. 1, 33. Sensus est, *q. d.* Si vis Deo servire ejusque obsequio te mancipare, constanter observa ejus jussa et mandata, ac fuge peccata omnia, quæ eis repugnant: hæc enim ille odit et vetat, sicut illa amat et mandat.

Nota est *sta, q. d.* Persiste firmus, constans et immobilis quasi rupes, contra omnes hostes et tentationes, quæ mox ingruent et te invadent, uti sequitur: ideoque justitiæ huic constanti misce timorem, ne tibi præfidens deseraris a Deo, sinarisque in tentationem ruere et consentire, juxta illud: « Qui se existimat stare, videat, ne cadat, » I. Cor. x. Rursum Dei *timor*, id est, metus et reverentia, te in tua justitiæ statione confirmet, dum te cautum facit et sollicitum, ne Deum offendas, et justitiam excedas. Optimus enim gratiæ et justitiæ custos est metus. « Animus vereri qui scit, scit tuto ingredi, » ait Seneca in *Sentent.* littera A. S. Ephrem tract. *De Patientia*. citans hæc verba Ecclesiastici: « Si porro inquit, fortiter strenueque non perfert, sustinendo quamlibet tentationem et tribulationem; verum tristatur ac tædio afficitur, indignatur et angitur, parumque de certamine laborat; vel etiam desperat, quasi non sit unquam liberanda, quod ipsum malitiæ ipsius est inventum ac artificium, in socordiam atque ignaviam pusillanimitatemque conjicientis animam, et spei compotem non effectam, qua semper misericordiam expectet Domini in fide certa, nihilque hæsitante. Cujusmodi quidem anima vitam in futuro non promeretur, quoniam cunctorum se Sanctorum sequacem non præbuit, neque Domini vestigia est prosecuta. Considera ac cerne quo pacto ab initio Patriarchæ, Prophetæ et Apostoli ac Martyres per tribulationum atque tentationum vias pertranseunt, ita potuerint placere Deo: qui for-

titer quaecumque perferentes tentationem atque tribulationem, etiam inter angustias gavisus sunt, propter spem retributionis mercedis, quæ expectatur; sicut ait Scriptura: Fili, accedens ad servitum Dei, dirige cor tuum, et sustine. Rursusque Apostolus dicit: Quod si extra disciplinam estis, cujus participes facti sunt omnes; ergo adulterini et non filii estis. Alibi iterum: Omnia, quæ superinferuntur tibi, tanquam bona amplectere, sciensque absque Deo nihil fieri. Denique qui timore Domini imbui et perfici cupit, legat S. Ephrem, qui spiritu timoris et compunctionis cæteros Patres antecellit, et non nisi limorem, amorem et vitam celestem spirat.

ET PRÆPARA ANIMAM TUAM AD TENTATIONEM — sustinendam et superandam. Tentabit enim te caro, mundus et dæmon: hos enim hostes lacessis et provocas, qui lacessiti et irritati acrius in te insurgunt, tum per prospera, tum per adversa: hi enim duo sunt tentationum omnium fontes. Vide S. Gregorium XXIV *Moral.* xii. Primum Siracidis monitum est: « Præpara te ad tentationem. » Causam dat S. Leo serm. 4 *de Quadrag.* cap. iii: « Vir enim, ait, sapientia Dei plenus, sciens studium religionis laborem habere certaminis, cum prævideret pugnae periculum, ante admonuit pugnaturum; ne forte, si ad ignorantem tentatio accederet, imparatum citius vulneraret. » Præpara ergo te ad tentationem, primo per orationem, juxta illud Christi *Matth.* xxvi: « Vigilate et orate, ne intretis in tentationem; » secundo, per fugam occasionum: nam « qui tangit picem, inquinatur ab ea, » *Eccli.* xiii; tertio, per providentiam prævidendo futura pericula et certamina, ac contra ea arma accersendo; quarto, per animi firmitatem, obfirmando te contra omnes tentationes venturas, juxta illud *Psal.* cxviii: « Juravi, et statui custodire judicia justitiæ tuæ. » Ita Palacius. Hinc S. Hieronymus hac sententia, *Epist.* 34, consolatur Julianum, qui filiabus simul et uxore erat orbat: « Fili, inquit, accedens ad servitum Dei, præpara animam tuam ad tentationem, et cum omnia feceris, dicit: Servus inutilis sum; feci quod facere debui. Tullisti liberos, quos ipse dederas. Recepisti ancillam, quam mihi ob breve solatium commodaveras. Non contristor, quod recepisti: sed gratias ago quod dedisti. »

Quæres: Cur accedenti ad servitum Dei parata est tentatio? Resp. Causæ sunt multæ. Prima, quia talis recedit a servitute diaboli, qui indignans se suo peculio et jure herili privari, eum ut servum fugitivum et obstatam persequitur, tentatque, ut ad sua castra, ad suum jus et dominium reducat. Talis ergo fixum habeat, certoque sibi proponat, se diabolum omnesque dæmones ad bellum, imo daellum perpetuum provocare et excitare. Audi Origenem homil. 9 *in lib. Judic.*: « Venisti, inquit, ad aquam baptismi; istud est certaminis et pugnae spiritualis initium: hinc

tibi adversus Zabulum nascitur pugnae principium. » Quod etiam luculenter explicat Gregorius *in Job* cap. iii, ad illa verba: « Qui parati sunt suscitare Leviathan. » Omnes, ait, qui ea, quæ mundi sunt, mente calcant, et quæ Dei sunt, plena intentione desiderant, Leviathan contra se suscitant; quia ejus malitiam instigatione suæ conversationis inflammant. Dolet contra se captum reniti, et mox zelo accenditur, mox ad certamen movetur, mox ad tentationes innumeras contra rebellantem mentem se excitat. » Et alibi *Job* xl, ad illa verba: « Absorbebit fluvium, et non mirabitur. » Illos magnopere rapere nititur, ait, quos, despectis terrenis studiis, jungi jam celestibus contemplatur. Itemque toto nunc annis in illorum mortem se erigit, quos contra se regeneratos tabescit. Jordanem silit, et toties in os illius Jordanis fluit, quoties christianus quisque ad iniquitatem defluit. »

S. Hieronymus ita ad Eustoch. *de custod. virgin.* scribit: « Non quærit diabolus homines infideles; de Ecclesia Christi rapere festinat; escæ ejus, » secundum Habacuc cap. i, « electæ sunt. Job subvertere cupit, et devorato Juda ad cribrandos Apostolos expetit potestatem. » Idem docet S. Gregorius lib. IV *Moral.* cap. ii, citatque hunc locum Ecclesiastici. Porro, quo quis magis virtuti et sanctitati studet, eo magis infestat eum diabolus. « Quanto enim quis, ait Rabanus, se a mundi errore avertere certat, et ad servitum Dei coadunare festinat, tanto graviora bella ac certamina ab hostibus tolerat. Quisquis enim accingi in divino servitio properat, quid aliud quam contra se antiqui adversarii certamen parat? ut liber in certamine ictus suscipiat, qui quietus sub tyrannide in captivitate serviebat. » Unde S. Hilarius in cap. iv S. *Matth.*: « In sanctificationis nobis, inquit, maxime diaboli tentamenta grassantur. » Ut enim idem Hilarius ait: « Victoria ei est magis exoptata de sanctis. » Et Euthymius *in Matth.* iv: « Ubi, inquit, divitias videt, ibi aciem ex adverso instruit. »

Quam ob causam merito Chrysostomus homil. 31 *in Genes.*, dæmones ait similes esse piratis: « Quemadmodum, inquit, piratæ, quando vident navem multis mercibus oneratam, et plurimas adducentem divitias, tum potissimum variis moluntur insidiis, ut possint mercibus omnibus navigantes illos spoliare: ita sane diabolus, cum videt spirituales divitias coacervatas, aacritatem fervidam, mentem vigilem, et quotidie divitias augeri, cruciatur, et dentibus frendet, et quasi pirata circuit, et innumeras excogitat artes, ut si qua vel parvum inveniat aditum, quidquid in nobis est spiritualium divitiarum deprædetur. » Et in eadem sententiam S. Leo serm. 1 *de Quadrag.*: « Intellegamus, ait, quanto studiosiores pro nostra salute fuerimus, tanto nos vehementius ab adversariis impetendos. » Sic etiam loquitur Isidorus lib. III *De Sum. bono*, cap. v: « Quia dia-

lus in sanctis intrinsecus non regnat, contra eos extrinsecus pugnat; et qui intrinsecus amisit dominium, extrinsecus commovet bellum. »

Secunda causa cur fidelis mox a conversione debeat tentationes expectare, et parare se ad multas afflictiones, est, quia vitia cuncta eum impugnant, adeoque cum concupiscentiis omnibus sibi innatis, et indulgentia prioris vite adhaerentis, planeque inolitatis, jugiter ei dimicandum est: cupiditates enim, dum mortificantur, acrius exsurgunt, et caput exerunt, instar aspidis. Ita S. Hieronymus *Epist.* 1: « Erras, frater, erras, si putas unquam christianum persecutionem non pati. » S. Leo serm. 9 *de Quadrag.*: « Nunquam deest tribulatio persecutionis, si nunquam desit observantia pietatis. » Egregie vero Chrysostomus homil. 8 *in II ad Timoth.*: « Nemo certans requiem quærit: nefas est pugilem Dei vacare deliciis; non licet epulari luctantem. Luctamen quidem sunt præsentia omnia, certamen, bellum, stadium; aliud est quietis tempus; hoc ærumnis deputatum est atque sudoribus: nullus, ubi ad certamen se exiit unctusque est, requiem quærit. » S. Bernardus sermone 1 *de Convers. S. Pauli*: « Videbatur, ait, jam cessasse persecutionis tempus; sed, ut palam factum est, nunquam deest persecutio christiano. »

Undique imminet nobis certamina, quin etiam intra nos ipsos intestino bello oppugnatur. Ita Chrysostomus homil. 24 *in Act. Apostol.* « Vides, inquit, nunc majorem esse persecutionem, invadentibus nos undique affectionibus tanquam bestiis? Nunc est gravis persecutio: vel ob hoc, quod non putatur esse persecutio: etenim etiam hanc difficultatem habet bellum, quod pax putatur, ut ne contra illud arma sumamus, vel insurgamus, nullus formidat, nullus tremat. » Et in eadem sententiam S. Hieronymus *Epist.* 1: « Tunc, ait, maxime oppugnaris, si te oppugnari nescis. » Enumerat deinde vitiorum oppugnationem: « Inde, inquit, me persequitur luxuria; inde avaritia conatur irrumperere; inde venter meus vult mihi Deus esse pro Christo; compellit libido, ut habitantem in me Spiritum Sanctum fugem, ut templum ejus violem. »

Id olim in Ismaele, qui, ut ait Paulus *Galat.* iv, 29, Isaacum persequatur, fuisse significatum longa oratione docet Origenes homil. 7 *in Genes.*: « Si caro, inquit, cujus personam gerit Ismael, qui secundum carnem nascitur, spiritui blandiatur, qui est Isaac, et illecebrosus cum eo deceptionibus agat, et delectationibus illiciat, voluptatibus molliat; hujusmodi ludus carnis cum spiritu Saram maxime, quæ est virtus, offendit; nujusemodi blandimenta acerbissimam peritiam judicat Paulus. Et tu ergo, o auditor, nam solum persecutionem putes, quando furtivum ad immolandum idolis cogeris; te te voluntas carnis illiciat, si tibi libidat illecebra; hæc, si virtutis es filius,

tanquam persecutionem, maxime fuge. Sed, si injustitia blandiatur, et gratia ejus flexus non rectum iudicium feras, intelligere debes, quia sub specie ludi blandam persecutorem ab injustitia pateris. Verum et per singulas malitiæ species, etiamsi molles et delectatae sint, et ludo similes, has persecutionem spiritus dicit. » Quod circa vere Beda *in Proverbis*: « Ante conversionem, inquit, præcedit turba peccatorum; post conversionem sequitur turba tentationum. Amor enim seculi contemptus est Dei; et vicissim amor Dei, contemptus est seculi. » Rursum: « Diu jacens in peccatis, diu quoque, si converti voluerit, diabolicæ tentationis molestias sustinebit. »

Tertia causa est, quia socii et amici, vide se ab eo, qui statuit pie vivere, deserere, in insurgunt, sicut Ismael insurrexit in Isaac Esau in Jacob, fratres in Josephum. Ita S. Augustinus tract. 12 *in Joannem*: « Quam lusionem, inquit, dicit Scriptura vidisse Saram, hanc persecutionem dicit Apostolus; plus ergo vos persequantur, qui vos illudendo seducunt. » Et post multa: « Illa lusio, illusio erat; illa lusio deceptionem significabat; nam magnum sacramentum attendat charitas vestra. Persecutionem illam vocat Apostolus ipsam lusionem, ipsum lusum persecutionem vocat, » et multa deinceps.

Eodem spectant, quæ scribit Gregorius lib. IX *Reg. epist.* 39; malorum enim societatem esse persecutionem ait ipse: « Ego, inquit, Abel esse non suspicor, qui Cain non habuerit; boni enim, si sine malis fuerint, perfecti esse boni non possunt, quia minime purgantur; ipsa autem malorum societas, purgatio honorum est. Tres in arca filii Noe fuerunt: unus irrisor patris exstitit, qui, etsi in se benedictus fuit, maledictionis tamen sententiam in filio suscepit. Duos Abraham, prius quam uxorem Cethuram duceret, filios habuit sed tamen carnalis ejus filius est repromissionis filium persecutus; quod magnus Doctor exponit dicens: Sicut autem is, qui secundum carnem est, persequatur eum qui secundum spiritu ita et nunc. »

Bernardus vero, sermone 1 *de Convers. Pauli*, deplorat Ecclesiæ conditionem, in qua reperiuntur qui non modo christianos, sed ipsum etiam Christum persequuntur. Alibi vero serm. 6 *in Psal.* *Qui habitat*, explicans Davidis verba: « Non timebis a timore nocturno, a sagitta volante in die, a negotio perambulante in tenebris, ab incursu et dæmonio meridiano, » quattuor recenset persecutionum genera, quibus, tum privatim singuli, tum universa Ecclesia maxime oppugnatur. Præclare S. Augustinus serm. 78 *de Temp.*: « Sicut dno parvuli, inquit, in utero Rebecca collidebantur; sic in utero Ecclesiæ duo sibi populi jugiter adversantur: in ventre spiritualis Rebecca, Ecclesiæ, duo populi colliduntur; humiles, scilicet, et superbi; casti et adulteri. »

Quarta causa, sunt hostes et æm di qui, virtui

quem oderunt invidentes, eum insectantur aledictis, acerbis verbis, et subinde verberibus. Id suos præmonuit Christus *Matth. x, 17*: « Cave, ait, ab hominibus; tradent enim vos in conciliis, et in synagogis suis flagellabunt vos. » Et paulo post, vers 21: « Tradet autem frater fratrem in mortem, et pater filium, et insurgent filii in parentes, et morte eos afficient, et eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum. » Denique vers 23: « Cum autem persequantur vos in civitate ista, fugite in aliam. » Et alibi *Joan. xv, 19*: « Si mundus vos odit, scitote quia me priorem vobis odio habuit. Si de mundo fuissetis; mundus, quod suum erat, diligeret; quia vero de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus. » Et post nonnulla cap. xvi, 32: « Ecce venit hora, et jam venit, ut dispergamini unusquisque in propria. » Et mox: « In mundo pressuram habebitis. » Adde illa cap. xvi, 1: « Hæc locutus sum vobis, ut non scandalizemini: absque synagogis facient vos; » et quæ deinceps sequuntur. Denique S. Paulus *II Timoth. iii*: « Omnes, inquit, qui volunt pie vivere in Christo, persecutionem patientur. » Unde S. Bernardus serm. 64 in *Cant.* in illud *Cant. ii*: *Capite nobis vulpes parvulas.* « Vulpes, ait, tentationes sunt. Necesse est ut veniant tentationes. Quis enim coronabitur, nisi qui legitime certaverit? Aut quomodo certabunt, si desit, qui impugnet? »

Quinta, quia Deus æterna lege sanxit, ut sui fideles, quasi virtutis pugiles et athletæ, adversis probentur, exerceantur, corroborentur, illustrentur, perficiantur. Hanc dat Moyses *Deuter. xiii, 3*: « Tentat, inquit, vos Dominus Deus vester, ut palam fiat utrum diligatis eum an non, in toto corde, et in tota anima vestra. » Et David *Psal. xvi, 3*: « Probasti cor meum, et visitasti nocte; igne me examinasti, et non est inventa in me iniquitas. » Et *Psal. xxv, 2*: « Proba me, Domine, et tenta me; ure renes meos et cor meum. » Et *Psal. lxxv, 10*: « Quoniam probasti nos, Deus; igne nos examinasti, sicut examinatur argentum. » Et Salomon *Sapient. iii, 5*: « Quoniam Deus tentavit eos, et invenit illos dignos se; tanquam aurum in fornace probavit eos. » Quocirca S. Gregorius homil. 35 in *Evang.*, et lib. III *Dialog.* cap. xxvi: « Duo, ait, sunt martyrii genera: unum in mente, aliud in mente simul et actione. Itaque esse martyres possumus, etiamsi nullo percussentium ferro trucidemur; mori quippe a persequente, martyrium in aperto opere est; ferre vero contumelias, odientem diligere, martyrium est in occulta cogitatione. » Et post nonnulla: « Et nos ergo sine ferro esse possumus martyres: patientiam veraciter in animo custodimus. »

Et paucis interjectis, cujusdam Stephani admirabilem patientiam prædicat: « Virtus, inquit, patientiæ in eo vehementer excreverat, ita ut

eum sibi amicum crederet, qui sibi molestiæ aliquid irrogasset; reddebat contumeliis gratias; si quod in ipsa sua inopia damnum fuisset illatum, hoc maximum lucrum putabat; omnes suos adversarios nihil aliud quam adjuutores existimabat. » Ita Abbas Orsivius in *Vitis Patr.* lib. V, libello xv, num. 51: « Sicut, inquit, later crudus mox aqua dissolvitur, igne vero coctus duratur, ut lapis; sic, qui non est igne tentationum decoctus, ut Joseph, mox aqua tribulationis enervatur, et liquescit, et perditur. » Et S. Syncretica, lib. V, libello vi, num. 16, docet in tentatione nos debere esse ambidextros: « Si ferrum es, inquit, per ignem tibi adhibita amittes æruginem. Dic ergo: Castigans castigavit me Dominus, et morti non tradidit me. Si aurum es, per ignem probator eris. Exsulta ergo, quia similis factus es Paulo, memor istius: Transivimus per ignem et aquam; residuum est quod sequitur: ut inducamur in refrigerium. » Et num. 17: « Hæc, ait, est magna virtus, quando in infirmitate tolerantia fuerit, et gratiarum actio mittitur ad Deum. Si amittimus oculos, non feramus graviter: extollentiæ enim instrumentum amisimus; sed interioribus oculis gloriam Domini speculemur. Surdi facti sumus? non contristemur; quia auditum vanum amisimus. Manus ex aliqua passione debilitatæ sunt? sed interiores paratas habeamus adversus inimici tentationes. Infirmitas totum nostrum corpus tenet? sed nostro interiori homini sanitas crescit. » Denique: « Sicut igne probatur argentum, et aurum camino; ita corda probat Dominus, » *Prov. xvii, 3*. Et: « Vasa figuli probat fornax; et homines justos tentatio tribulationis, » *Eccli. xxvii, 6*. Quare acute Beda in *Prov.*: « Abel, inquit, esse renuit, quem Caini malitia non exerceat. » Vere S. Franciscus, ut habet *Speculum Vitæ* ejus, in doctrina ipsius, cap. xii, dixit: « Annulus est victa tentatio, quo Deus animam servi sui sibi desponsat. Nemo enim servum Dei se æstimet, donec per tentationem et tribulationem transierit. Illa enim probatur virtus perfecta. Amplioris gratiæ signum est, nihil in servo suo impune relinquere, quamdiu vivit in hoc mundo. »

Solenter advertendum est quod S. Gertrudis lib. II *Revelat.* cap. xi, sibi cœlitus revelatum scribit, scilicet: « Dæmonem in ea re et concupiscentiæ specie majorem tentandi occasionem accipere vel arripere, in qua quis aliquando ei præstitit consensum; id enim decrem divinæ justitiæ ad consensus castigationem, congrue et decore permittere. » Qui ergo sapit, fortiter se cunctis dæmonis tentationibus, statim ut eas sentit, opponat. Idem tradunt Sancti in *Vitis Patr.* Exemplum clarum est in Vita S. Mariæ Ægyptiacæ, quæ per septemdecim annos in eremo graviter tentata fuit spiritu luxuriæ, quia totidem annis prius illi consenserat et servierat: « A quo enim quis superatus est, hujus et servus est, »

ait S. Petrus *epist. I, cap. ii, 19*. Talem ergo diabolus quasi servum fugitivum insequitur, ut ad pristinam suam servitutem reducat.

Sexta, quia Christus suos assecelas, quasi milites, crucis suæ tessera insignit, vultque ut secum per tentationes et tribulationes mereantur immensum et æternum gloriæ pondus in cœlis. Si enim « oportuit pati Christum, et ita intrare in gloriam suam, » *Luc. xxiv, 26*, cui tamen illa juve naturali filiationis erat debita; multo magis nos christianos, qui ex nobis nullum ad eam jus habemus, decet per luctas et certamina tantam gloriam promereri, ac « per multas tribulationes intrare in regnum Dei, » *Act. iv, 21*. Hoc est quod Christus iturus ad mortem Apostolis dixit, *Luc. xxii, 20*: « Vos estis qui permansistis mecum in tentationibus meis. » Mox vero subjicit prædictum: « Et ego, ait, dispono vobis, sicut dispositis super mensam meam in regno meo, et sedeat super thronos judicantes duodecim tribus Israel. » Et *Joan. xvii, 24*: « Pater, quos dedisti mihi, volo ut ubi ego sum, et illi sint mecum, ut videant claritatem meam, quam dedisti mihi. » Et Paulus *II Corinth. iv, 10*: « Semper mortificationem Jesu in corpore nostro circumferentes, ut et vita Jesu manifestetur in carne nostra mortali. » Et *Rom. vi, 5*: « Si enim complantati facti sumus similitudini mortis ejus, simul et resurrectionis erimus. » Denique *II Timoth. ii, vers. 11*: « Nam, si commortui sumus, et convivemus; si sustinebimus, et conregnabimus. » Hoc sapiebat S. Augustinus cum diceret: « Nolo sine vulnere esse; quia te, Domine, video vulneratum. » Et Apostoli, qui, ut dicitur *Actor. v, 41*, « ibant gaudentes a conspectu concilii; quoniam digni habitus sunt pro nomine Jesu contumeliam pati. » Et S. Jacobus cap. i, 2: « Omne gaudium existimate, fratres, cum in tentationes varias incidieritis. » Ubi plura hæc de re dixi. S. Joannes vero gloriam patientium videns et admirans *Apoc. vii, 14*: « Hi sunt, inquit, qui venerunt de tribulatione magna, et laverunt stolas suas, et dealbaverunt eas in sanguine Agni; ideo sunt ante thronum Dei, et serviunt ei die ac nocte in templo ejus. » Ita Abbas ille in *Vitis Patr.* lib. V, libello vii, n. 43, vidit Angelum adornantem septem coronas discipulo suo, eo quod septies somni tentationem illa nocte superasset: « Regnum enim cœlorum vim patitur, et violenti rapiunt illud, » *Matth. xi*. Denique S. Augustinus in *psal. lxxxiii*, qui inscribitur: *Pro torcularibus*, per torcularia accipit Ecclesias, et animas fidelium qui tentatione premuntur: « Uva, inquit, pendet in vitibus, et oliva in arboribus; his enim duobus pro fructibus solent torcularia preparari. Et quamdiu pendunt in fructibus suis, tanquam libero aere perfruuntur; at nec uva unum est, nec oliva oleum ante pressuram. Sic sunt et homines, quos prædestinavit Deus ante secula conformes fieri imaginis unige-

niti Filii sui, qui præcipue in passione magnus botrus expressus est. Hujusmodi ergo homines, antequam accedant ad servitutem Dei, fruuntur in hoc seculo, tanquam deliciosa libertate, velut uvæ, aut olivæ pendentes; sed quoniam dictum est: Fili, accedens ad servitutem Dei, sta in justitia et timore; et præpara animam tuam ad tentationem; accedens quisque ad servitutem Dei, ad torcularia se venisse cognoscat, contribulabitur, conteretur, comprimetur, non ut in hoc seculo pereat, sed ut in apothecas Dei defluat. Exiit carnalium desideriorum integumentis, quasi vineaceis; hoc enim ei contigit in desideriis carnalibus. Propter quæ et Apostolus dicit: Exuite vos veterem hominem, et induite novum; hoc totum non fit nisi de pressura; propterea torcularia nominantur Ecclesiæ Dei hujus temporis. »

Quocirca hujus sententiæ, tentationis et duelli specimen, imo auspiciam suis omnibus dare et præire voluit Christus Dominus, qui orditurus suam prædicationem, quasi suam servitutem et obsequium Dei, abiens in desertum, ibique jejuniis, tentari voluit a diabolo, triplici, id est omni, tentationis genere. Unde S. Hieronymus in cap. iv S. *Matth.*: « Nisi, ait, jejunare cœpisset Dominus, tentandi occasio non fuisset diabolo, juxta illud: Fili, accedens ad servitutem Dei, sta in justitia et timore; et præpara animam tuam ad tentationem. »

2. DEPRIME. — Jam Græca legunt, *εὐθύνω*, id est, *dirige cor tuum*. Et sic legit S. Ephrem tract. *de Patientia*, et S. Cyrillus homil. quam Ephesi habuit; Tigurina: « Recte institue cor tuum, » *q. d.* Dirige cor tuum recta ad Dei legem et voluntatem, illudque rectum effice, et in hac rectitudine conserva, ne illud per tentationem ad dextram, vel sinistram flecti, curvari et obliquari sinas. Primum remedium ad vincendam tentationem est animi ad eam præparatio, quod assignavit vers. 1. Secundum est animi depressio et humilitas; vel, ut Græca habent, rectitudo: quia tunc rectus est animus, cum legi, æque ac gratiæ Dei humiliter se subjicit, sub eaque se deprimit et humiliat; hæc enim humilitate sub potenti manu Dei, profitetur suam ad resistendum infirmitatem, imo impotentiam, ideoque tacite postulat opem et gratiam Dei, eamque humilitate hac provocat et emeretur.

Unde moraliter Palacius: « Ante conversionem, inquit, tuam anima tua erat corde elato; carebat illa jugo; carebat sessione et domitore. In conversione vero vult Deus sedere in throno suo; vult sedere super asina et pullo sue vult ascendere super Cherub suo; vult equitare super pennas venti, seu spiritus sui. Deprime igitur te. Humilia te, Deum supra te recepturus; nullo modo superbiam admiseris. » Ita S. Antonius, teste S. Athanasio, vidit totum mundum laqueis tentationum, quos tendebant dæmones, plenum; cumque suspirans diceret: « Domine, quis omnes hos laqueos

evadere poterit?» audivit: «Humilitas. Humilitas enim solvit omnem virtutem inimici,» uti ipsi dæmones sæpius confessi sunt. Hac de causa Deus permittit in Sanctis, qui magnas tentationes vicerunt, nonnullas exiguas; ut, dum ab illis vincuntur, sentiant suam infirmitatem, seque humilient, atque ictoriam majorum, non sibi, sed Deo attribuant. Ita Rabanus.

ET SUSTINE. — Tigurina: «Age fortiter;» græce, *καταπραυν*, id est tolera, sustine; sicut discipulus tolerat et sustinet flagella magistri. Rursum: *Sustine*, inquit Palacius, id est, ubi Deum super te admiseris, tum, quamvis videatur gravis, ne excusseris, sed sustine. Dictum est: «Viriliter age, confortetur cor tuum, et sustine Dominum.» Ponderosus tibi videbitur non raro. At, ne excusseris tam nobile pondus; dabit ipse vires ad sustinendum, qui vult pondus in onere, dicetque: «Sufficit tibi gratia mea.»

Hoc est tertium tentationis remedium, scilicet, patientia et sustentia, qua patienter tolere tentationis molestias, dolores, metus, sollicitudines et angores. Vere Seneca in *Sentent.*: «Cuius dolori remedium est sapientia.» Idem, lib. *De Provident.* cap. 1: «Deus, inquit, virum justum in deliciis non habet, experitur, indurat, sibi illum præparat.» Post nonnulla cap. 11: «Omnia adversa (vir bonus) exercitationes putat; quis autem vir, modo erectus ad honesta, non est laboris appetens justus, et ad officia cum periculo promptus? Cui non industrius otium pœna est? Marceet sine adversario virtus; tunc apparet quanta sit, quantum valeat polleatque, cum quid possit, patientia ostendit.» Et multa ille deinde congerit, quæ multo verius in christianum hominem cadunt; nihil enim viro justo optabilius est, quam in rebus adversis patientia: «Hæc, inquit Tertullianus lib. *De Patientia*, fidem munit, pacem gubernat, dilectionem adjuvat, humilitatem instruit, poenitentiam expectat, exomologesim assignat, carnem regit, spiritum servat, manum confinet, tentationes conculcat, scandala pellit, pauperem consolatur, divitem temperat, infirmum non extendit, valentem non consumit, fidelem delectat, Gentilem incitat; servum domino, dominum Deo commendat; feminam exornat, virum approbat; amatur in puero, laudatur in juvene, suspicitur in sene; in omni sexu, in omni ætate formosa est.»

ET INCLINA AUREM TUAM, ET SUSCIPE VERBA INTELLECTUS. — Tigurina: «Admove aurem tuam, verbaque consilia percipe.» Quartum est hoc tentationis remedium, nimirum, audire consilia et consolationes, tum S. Scripturæ et librorum piorum, tum virorum spiritalium, quibus tentatus partim instruitur, quomodo, puta, quam prudenter et patienter se in tentatione gerere debeat; partim roboretur, ut eam fortiter patiat et sustineat. Significat ergo Siracides tentatum debere excipere instructiones et consolationes, tum ho-

minum, tum Dei, sive eas suggerat per inspirationes internas, sive per S. Scripturam et libros pios. Quocirca tentatus illico recurrat ad lectionem et meditationem eorumdem.

Ita faciebat S. Paula, quando in omni tentationeolvebat verba S. Scripturæ illi tentationi opportuna, quasi pharmaca efficacissima. Audi S. Hieronymum in ejus *Epitaphio*: «In tentationibus, Deuteronomii verbaolvebat: Tentat vos Dominus Deus vester, ut sciat si diligatis Dominum Deum vestrum de toto corde vestro, et de tota anima vestra. In tribulationibus et angustiis, Isaie replicabat eloquia: Qui ablactati estis a lacte, qui abstracti ab ubere, tribulationem super tribulationem expectate, spem super spem: adhuc pusillum propter malitiam laborum, propter linguam malignam. Et Scripturæ testimonium in consolationem suam edissererebat: Ablactorum esse, eorum scilicet, qui ad virilem ætatem pervenissent, tribulationem super tribulationem sustinere, ut spem super spem mereantur accipere, scientes quoniam tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio vero spem, spes autem non confundit. Et: Quod si is, qui foris est homo noster, corrumpatur; ille, qui intus est, innovetur. Et: In præsentiarum leve et momentaneum tribulationis vestræ, æternum gloriæ pondus operatur in vobis; non aspicientibus, quæ videntur, sed quæ non videntur: quæ enim videntur, temporalia sunt; quæ autem non videntur, æterna. Nec longum fore tempus, etiamsi humanæ impatientiæ tardum videatur, quin Dei statim videatur auxilium, dicentis: Tempore opportuno exaudivi te, et in die salutis auxiliatus sum tibi.»

ET NE FESTINES IN TEMPORE (minus recte aliqui legunt, *in tempus*, q. d. Ne tua impatientia te præcipites in tempus, *obductionis*, id est tentationis, ne sponte te conicias in tentationem, et consequenter in mortem præsentem et æternam; ita Palacius) *OBDUCTIONIS*. — Græce *εισαγωγής*, id est, ut Complut., *inductionis*, et illationis pœnarum; Tigurina, *impetus*; Vatablus, *incursionis*; Palacius, *obsidionis*, puta tentationis, afflictionis, calamitatis, quæ tibi inducitur, quaque mens et totus homo quasi tenebris obducitur et obnubilatur. Noster vers. 4, vertit: «Omne quod tibi applicitum fuerit;» græce enim est idem verbum, *εισαγωγή*. Ita Hesychius. Tigurina: «Ne quid impetus tempore trepides; sed Deum sustine patienter;» Vatablus: «Ne præcipites,» etc.; Arabicus: «Esto tranquillus, innitens, in viis tuis.» Sensus ergo est, q. d. Dum tentaris, ne sis festinus et præceps in impatientiam, murmurationem, vindictam, pusillanimitatem, desperationem, apostasiam, etc.; sed esto longanimis, tolerans et constans. Hebræum enim *הפן* *chippaz*, id est, festinare, sæpe significat trepidare; unde *הפון* *chippazon* est trepidatio, pavor, fuga; qui enim trepidat, fugit. Alludit ad *Isaiæ* xxviii, 16: «Qui crediderit,

non festinet.» Et Habacuc, ii, 3: «Si moram fecerit, expecta illum.» Omnia enim tristia, æque ac læta temperat, incidit, et tandem aufert tempus. Dolores omnes leniuntur tempore, imo tandem non sentiuntur et evanescent. Morbi tempore franguntur et dissipantur dissipata eorum causa, v. g. humore noxio consumpto. Idem plane fit in tentationibus. Verum est illud: «Optimus malorum canium medicus est tempus.» Tempus mitigat iram, odium, concupiscentiam; tempus aperit secreta, et latentem veritatem in lucem producit. Tempus affert experientiam, consilium et prudentiam:

Saxa etiam longum fecit putrescere tempus.

Hinc Poetæ fingunt Saturnum, Temporis deum, saxum Jovis loco suppositum devorasse. Unde Ovidius lib. IV *De Ponto*:

Gutta cavat lapidem; consumitur annulus usu;
Et teritur pressa vomer aduncus humo.

Alii passim exponunt, q. d. Ne festines, hoc est, ne per impatientiam, *obductionem*, id est mortem, inlames, vel acceleres, tibi que accersas: in morte enim omnia videntur contegi, obvolvi et obduci, ita Lyranus. «Ne festines in tempore obductionis, id est, divisionis sensuum, inquit, quod fit tempore mortis; id est, non desideres mortem, fractus propter adversitatis prolixitatem.» Genuine alii, q. d. «Ne festines in tempore obductionis;» id est, ingruente passione vel odii, vel amoris, vel doloris, si vehemens sit, offunditur quodammodo rationis lumen, et quasi cælum animæ obductum non sinit mentem probe despiciere, quid melius, quid justius, quid decentius, imo et quid utilius sit. Ergo in tanta mentis caligine non temere irruendum est in ea quæ primo sese offerunt, instigante, nimirum, passione, quæ, cum cæca sit, ducet ipsam nebulis offusam mentem in præcipitia, in voragine, in exitia. Expectandum ergo, donec subsidente passione nebulæ hæ discutiuntur. Tempus enim veritatem aperit. Nam, ut ait Comicus: «Veritas temporis filia; lupus mendacio tempus,» quia tempus consumit mendacium, sicut lupus devorat ovem.

3. *SUSTINE SUSTENTATIONES DEI*, — hoc est, ne festines, sed *expecta expectationes Dei*, quibus Deus Deique auxilium et liberatio expectatur, q. d. Patienter expecta Deum Deique opem, sicut in urbe obsessi expectant suppetias, ut ab obsidione liberentur. Unde Tigurina: «Deum sustine patienter.» *חַוְוָה* enim non sinet te tentari supra vires, sed tempore opportuno aderit et auxiliabitur, facietque cum tentatione proventum, I Corinth. x. Sic sumitur sustentatio pro expectatione, patientia, longanimitate, Rom. iii, 26: «In sustentatione Dei ad ostensionem justitiæ ejus.» Hæc verba jam desunt in Græco. Sic S. Antonius acriter a hærenibus tentatus et flagellatus, post sustentationem videns Jesum: «Ubi, inquit, eras, bone Jesu? ubi eras? quare non a principio ad-

fuisti, ut sanares vulnera mea? Et vox ad eum facta est dicens: Antoni, hic eram; sed expectabam videre certamen tuum, *חַוְוָה* autem, quia dimicando viriliter non cessisti, semper auxiliabor tibi; et faciam te in omni orbe nominari,» uti refert S. Athanasius in ejus Vita. Hoc est quod monet Psaltes: «Expecta Dominum, viriliter age, confortetur cor tuum, et sustine Dominum,» *Psal.* xxvi, 14.

Minus genuine Palacius sic interpretatur: *Sustine sustentationes*, id est, sustine onera et pondera tentationum, tibi sustentanda; nimirum, quæ Deus tibi imponit, et quibus tibi quasi gravis et ponderosus incumbit, quæque vult te pati et sustinere, imo in quibus ipse te sustentat, ait Lyranus, juxta illud I Cor. 10: «Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet cum tentatione proventum, ut possitis sustinere.»

Quintum est hoc tentationis remedium, scilicet, q. d. in ea non trepidare, nec esse præcipitem; sed fortem, longanimum et constantem. Omnis enim tentatio fere oritur ex mentis infirmitate et instabilitate, uti docet S. Gregorius in illud I Reg. 11: «Pedes Sanctorum suorum servabit.» Pedes autem Sanctorum sunt fides et amor, vel humilitas et fortitudo, quibus fortes et invicti contra omnes tentationes consistimus. Ita «S. Paula, inquit S. Hieronymus in ejus *Epitaphio*, constanter in mœrore cantabat: Quare tristis es, anima mea, et quare conturbas me? Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi, salutare vultus mei et Deus meus. In periculis loquebatur: Qui vult venire post me, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me. Et iterum: Qui vult animam suam salvam facere, perdet eam. Et: Qui perdiderit animam suam propter me, salvam eam faciet. Quando dispendia rei familiaris, et eversio totius patrimonii nuntiabatur, aiebat: Quid enim prodest homini, si totum mundum lucrifecerit, et animæ suæ damnum habuerit? aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? Et: Nudus exivi de utero matris meæ, nudus et redeam. Sicut Domino placuit, ita factum est. Sit nomen Domini benedictum.» Sapienter Abbas Pastor in *Vitis Patr.* lib. VI, libello iv, n. 9: «Ad hominem, ait, in tentatione constitutum pertinet illud Christi, *Matth.* vi: Nolite cogitare æ crastino. Ut non cogitet quantum temporis in ea futurus sit, sed potius quod hodiernum est et quotidianum libenter suscipiat.» Nam, ut ait Christus: «Sufficit diei malitia (afflictio) sua. Crastinus dies sibi sollicitus erit.» Ita Religiosus ille tentatus per novem annos, ut congregationem Fratrum relinqueret, «facto vespere sibi dicebat: Crastina die hinc discedo. Et mane: Extorqueamus a nobis hic stare et hodie propter *Præminum*. Qui cum implesset novem annos, de die in diem ita faciens, abstulit Dominus ab eo tentationem.» *Ibidem* lib. V, libello vii, n. 39.